

Katalog over naturtiltag i marken

Natur- og vildtvenlige tiltag i landbruget

- udførelse og effekt

Udarbejdet af Rasmus Ejrnæs, Aarhus Universitet i forbindelse med et samarbejdsprojekt med Cammi Aalund Karlslund og Heidi Buur Holbeck, Videncentret for landbrug.

Levesteder i agerlandet

Landbrugsbedrifter består både af dyrkede marker og af arealer, som ikke er i omdrift. Disse arealer vil ofte være de vigtigste for bedriftens samlede mangfoldighed af arter. Det kan være stykker med skov, partier med gamle træer, moser og enge, hede og græsland, vandløb og vandhuller eller gamle levende hegn, stendiger og lignende. Det vigtigste man kan gøre, for at bevare naturens mangfoldighed på bedriften, er derfor at bevare de arealer, hvor naturen har fået fred i mange år og sikre så gode vilkår som muligt for arterne de steder, som ikke dyrkes.

Dette katalog handler imidlertid om, hvad man kan gøre der, hvor der dyrkes afgrøder. Motivationen for at gøre en indsats på omdriftsarealerne kan være, at man ønsker mere natur på bedriften, bedre jagt på markvildtet eller at man ønsker mere liv på de dyrkede marker.

Det økologiske rum

Der er to hovedårsager til, at naturen har trange kår i agerlandet. 1) Der mangler plads og 2) der mangler variation.

Pladsen bruger vi jo til at dyrke afgrøder, og vi bestræber os på ikke at give noget unødigt plads væk til de vilde planter, ukrudtet. Den naturlige variation modarbejder vi for at give afgrøden de bedst mulige vilkår: Hvis marken er for våd, så dræner vi. Hvis marken er for tør, så vander vi. Hvis jorden er for sur, så kalker vi. Hvis der mangler næringsstoffer, så gødsker vi. Hvis det blæser for meget, så planter vi læhegn. Når den naturlige variation i levevilkårene bliver mindre, så forsvinder alle de arter, som foretrækker specielle levevilkår: Meget varm og tør jordbund eller våde lavninger, næringsfattig jordbund eller blomstrende urter. Den variation som før i tiden også fandtes på markerne, er ganske enkelt blevet mindre i takt med at landmanden er blevet dygtigere. Eller med andre ord: Det *økologiske rum* som arterne udfolder sig i, er blevet mindre. Det økologiske rum har intet med økologisk landbrug at gøre men derimod med variationen i levevilkårene.

Det økologiske rum afhænger altså i høj grad af de fysiske forhold, altså næringsstoftilgængelighed, vandtilgængelighed, jordbundstype, mikroklima. Men det økologiske rum afhænger også af, hvilke plantearter som findes i et område. Planterne er spisekammer for alle svampene og dyrene, og mange af disse arter er kræsn. Dyrene og svampene udnytter alle dele af planterne – det er altså ikke nok, at der er grønne blade, der skal også være blomster til alle de bestøvende bier, sommerfugle og svirreflugter og frø til insekter, fugle og småpattedyr. Der skal også være dødt organisk materiale til hele nedbryderføddekæden. Jo flere forskellige plantearter der er i et område, jo større er det økologiske rum også. Den sidste vigtige dimension i det økologiske rum er forstyrrelserne. Nogle arter trives med hyppige og intensive forstyrrelser. Det er typisk enårige plantearter og kortlivede insekter. Andre arter kræver længerevarende stabile perioder for at kunne gennemføre deres livscyklus. Længelevende arter som spredes dårligt, kræver uforstyrrede levesteder.

Der findes tilpasningsdygtige arter, som klarer sig godt i det ensformige, næringsrige landskab, eksempelvis rådyr, kronstyr, ræv, gæs og svaner. De klarer sig godt, fordi de ikke er så kræsnede med, hvad de æder – bare der er mad og fred, så trives de. Men der er mange flere arter, som ikke længere klarer sig godt i nutidens agerland eksempelvis nøjsomhedsplanter, sommerfugle, vilde bier, agerhøne, vibe, hare, markfirben og en lang række insekter knyttet til bestemte værtsplanter.

For at opfylde disse mål må vi tænke lige modsat af normal landbrugspraksis, når vi etablerer de naturlige tiltag på markerne. Modsat afgrøden er det ligefrem en fordel, hvis plantedækket er varieret, ufuldstændigt og stedvist lavt. Hvis der udsås frø, er det en fordel, hvis der er tale om hjemmehørende arter, og det er en fordel, hvis de ikke etableres så tæt, at de udelukker den variation, som de naturlige ukrudtsarter skaber, hvis de får lov at spire frem. Det er en fordel, hvis en lavning står under vand i det tidlige forår, og det er kun godt, hvis tørke i forsommeren giver misvækst på den tørre bakketop.

En af de mest overraskende tommelfingerregler er, at mangfoldigheden trives bedst, hvis der er en vis knaphed på næringsstoffer, vand eller lys, så plantevæksten ikke bliver så kraftig. De fleste arter af planter, dyr og svampe har nemlig tilpasset sig til en verden med knaphed på kvælstof og fosfor. I agerlandet er der i dag uhørt mange næringsstoffer sammenlignet med naturens egne normer, og derfor er det svært at undgå, at en lille håndfuld hurtigt voksende konkurrenceplanter udkonkurrerer alle de andre planter. Resultatet kan let blive en ensformig vegetation bestående af tidsler, kørvel, nælder, skræpper og nogle få store græsser.

Når vi laver tiltag for naturen og markvildtet på markerne, gælder det altså om at afgive en lille smule plads og samtidig sørge for at denne plads kommer til at udvide det økologiske rum sammenlignet med de dyrkede marker. Vi skal altså ikke lave flere store flotte marker, men nærmest det modsatte. I virkeligheden er det meget enkelt: Målsætningen for naturfremmende tiltag er at fremme en eller flere af nedenstående situationer:

- Et lavt og åbent plantedække i modsætning til markernes høje og tætte vegetation.
- En våd jordbund i modsætning til markens veldrænede jord.
- En varm og tør jord i modsætning til markens fugtige, skyggede jordoverflade.
- Friske grønne skud i sommermånederne i modsætning til den tørre eller høstede afgrøde.
- Vegetation med skjul og beskyttelse særligt i høst- og vintermånederne.
- Et uforstyrret miljø, hvor der kan bygges rede eller overvintres i eller på jorden.
- En masse forskellige plantearter, som ikke trives på højproduktive marker.
- En god forsyning med insektbestøvede blomster gennem sommermånederne, når afgrøden er tør
- En god forsyning med frø gennem sommer og efterår, når der er høstet

Man kan tænke disse mål realiseret i form af konkrete levesteder med hver sin målgruppe af dyr og planter, som kan have glæde af levestedet. Mange dyr og planter vil have fordel af mere end et levested, fordi de har forskellige behov på forskellige årstider og i forskellige faser af deres liv. Tiltagene kan derfor med fordel tænkes sammen i forskellige kombinationer. Ofte kan det også svare sig at overveje at placere tiltaget et sted i agerlandet, hvor naturarealer i nærheden kan spille sammen med det levested, som laves på markerne.

Nedenfor beskriver vi en række forskellige typer af levesteder, som man kan beskytte, fremme eller lave som en del af sin markdrift, hvis man vil fremme de vilde dyr og planters levemuligheder i agerlandet.

- [Haregrønning](#)
- [Vibelavning](#)
- [Insektvold](#)
- [Humblebihave \(nektarstribе\)](#)
- [Urtestribe](#)
- [Stillits-brak](#)
- [Tornekrat](#)
- [Stævningssskov](#)
- [Veterantræ](#)
- [Ormegård](#)
- [Krybdyrsti](#)
- [Hønseskjul](#)
- [Stendynge](#)
- [Lærkeplet](#)
- [Markvildtstribе](#)

Haregrønning

Foto: Morten D.D. Hansen

Hvad er det?

En haregrønning er et areal som, i kraft af græsning eller slåning, holdes med lav vegetation og friske grønne skud sommeren igennem.

Hvad er formålet?

Formålet er at sikre, at der findes friske grønne skud i agerlandet i sommermåneder, hvor afgrøden bliver høj, og de grønne skud afløses af modnende frø.

Hvem er det godt for?

Der er mange dyr i agerlandet, som æder friske grønne skud som en del af kosten. Haren har lagt navn til dette tiltag, fordi harens killinger er afhængige af friske grønne skud i forsommer og sommer indenfor en lille radius af, hvor de er sat. Faktisk mener man, at mangel på egnet føde er en vigtig årsag til, at haren ikke trives i det moderne landskab med store ensartede markflader. Friske grønne spirer ædes også af eksempelvis hønsefugle, hjortevildt og mus.

Hvordan kan haregrønning laves?

En haregrønning etableres ved at slå vegetationen på et areal i sommermånederne, så der er friske skud fra april til september måned, og den kan i princippet etableres hvor som helst. Størst effekt vil tiltaget få, hvis det etableres i tilknytning til andre tiltag, som sikrer dækning og redemuligheder eller i tilknytning til eksisterende naturarealer, hvor dyrene kan søge skjul eller gennemføre andre dele af deres livscyklus. Det første man bør gøre, er at kigge sig omkring efter gamle tilgroede bakker eller enge, hvor genoptaget græsning eller høslæt kan forny den visne vegetation. Der må gerne være spredte buske eller træer også, blot urtevegetationen er græsset eller slået. I forhold til omkostningerne af tiltaget er det værd at overveje, om græsningsdyr kan bruges til at holde vegetationen ung og frisk. Ellers kan haregrønningen anlægges i form af slåede stier eller rabatter, som også kan tjene rekreative formål. Haregrønningen kan etableres ved udsåning af kulturgræsser, men natureffekten bliver større, hvis den etableres med en urteblanding eller ud fra de planter, som spirer naturligt frem på arealerne.

Ved gentagen slåning vil grønningen med tiden blive domineret af græsser, men det økologiske rum bliver større, hvis man ikke udsår kulturgræsser og/eller kløver. Hvis grønningen kombineres med græssende kvæg eller heste i en del af året, vil de græssende dyr bidrage til det økologiske rum i kraft af deres kokasser og hestepærer, som er det rene gulf for fluer, biller og svampe, og for de fugle som æder store insekter (se også ormegård). Den positive effekt er desuden størst, hvis der ikke gødskes og sprøjtes under etablering og drift, og hvis det afslåede materiale fjernes fra arealet. En haregrønning vil sjældent give ukrudtsproblemer, eftersom den hyppige slåning betyder at ukrudtsarterne holde i ave.

Harer trives i landskaber, hvor der hele tiden er friske grønne skud indenfor rækkevidde. Her en mark med græsset overdrev som nabo. Foto: Morten D.D. Hansen.

Hvordan kan man se, at det virker?

Det er let at observere dyrene i haregrønningen, fordi den er lav og åben. Dermed kan man følge med og se, om der kommer harer, hjortevildt og hønsefugle og æder af de friske grønne skud. Hvis haregrønningen får lov at blive liggende som et flerårigt tiltag, kan sæsonen forlænges, og der vil med tiden komme flere forskellige planter og også svampe i grønningen – fx spisesvampe som paryk-blækhat, elledans-bruskhat og markchampignon.

Vibelavning (Foto: close-up af vibe)

Viben kan lide fugtige enge og brakmarker. Og der må gerne være kokasser og hestepærer, det betyder nemlig flere insekter og dermed mere mad til viben. Blot skal der ikke være så mange køer, at de træder viberederne i stykker. Foto: Morten D.D. Hansen.

Hvad er det?

En vibelavning er en fugtig eller våd lavning på marken gerne med vandsamlinger først på året. Plantevæksten er åben og spredt på grund af det stillestående vand. Når forårssolen udtørre lavningen, vil både afgrøde og ukrudt stå tyndt de næste måneder.

Hvad er formålet?

Viber yngler på våde enge og strandenge samt i agerlandet, hvis der er fugtige lavninger uden at afgrøden bliver for tæt. Viber er blevet sjældne i agerlandet i takt med, at afgrøderne er blevet tættere og mere ensformige, og temporære vandhuller og våde lavninger er blevet sjældnere. De våde lavninger udvider det økologiske rum med nogle leveduligheder, som ellers er sjældne i agerlandet, og som mange arter kan have gavn af ikke kun viben. Tidvis våde lavninger er blevet sjældne, fordi de er relativt lette at dræne, og det er bekvemt at slippe for at skulle køre rundt om våde huller i marken. I dag kan fjernelsen også være en forudsætning for at modtage enkeltbetaling på arealet.

Hvem er det godt for?

Flere andre arter er knyttet til tidvise oversvømmelser med blottet jord, både vilde plantearter, insekter, frøer og tudser, især hvis vandhullet ikke tørrer ud for tidligt på foråret. Når afgrøden vokser op på arealerne omkring vibelavningen, og vibelavningen stadigvæk er med åben vegetation i sommermånederne, vil der være mange smådyr, der trækker ud i varmen, og fødesøgende fugle vil komme til, eksempelvis agerhøns, sanglærker eller vagtler. De sidste er i fremgang i Danmark.

Hvordan laver man det?

Vibelavninger kan findes naturligt i græssede enge og strandenge, og her gælder det om at opretholde græsning eller høslæt, men den skal være ekstensiv, så viberne kan få tid og plads til at yngle. I agerlandet er vibelavningen særlig oplagt, hvis der alligevel er områder af marken, hvor det ikke er omkostningseffektivt at dyrke jorden, fordi den er for våd, når der skal jordbehandles eller sås. Vibelavningen behøver ikke at være planlagt, men kan være et tilvalg efter særligt våde vintre,

mens arealet kan dyrkes i tørre år. Selv en lille lavning kan tiltrække viber, men store arealer virker bedst, og det samme gælder arealer uden skov og krat i umiddelbar nærhed. Det kan også være en mulighed at kombinere vibelavningen med andre tiltag, hvis lavningen ligger i et hjørne, hvor der er plads til at realisere andre tiltag, eller hvis markvildtstriben kan lægges i tilknytning til en fugtig lavning. Viben lever af insekter, orme, frøer og snegle samt plantedele. Vibelavningen fungerer altså godt i tilknytning til andre åbne områder, hvor viben også kan søge føde, eksempelvis græsmarker med køer, små vandhuller eller nærliggende kyststrækninger.

Hvordan kan man se, at det virker?

Hvis vegetationen er lav og åben med våd eller vanddækket jord gennem foråret, og afgrøden slår fejl, er det et godt tegn på, at det er lykkedes at skabe et levested, som er sjældent i agerlandet. Ynglende viber er naturligvis den ultimative belønning, men selv uden viber kan frøer, tudser, salamandre ses som tegn på et fungerende levested. Fødesøgende fugle i det hele taget gennem sæsonen er et godt tegn på, at der er liv i vibelavningen.

Insektvold

Hvad er det?

En insektvold er en vold af jord eller tørv, som er hævet over den omgivende overflade. Et markskel kan udformes som en insektvold, men der kan også være tale om et gammelt solbeskinnet jorddige.

Hvad er formålet?

Formålet med en insektvold er at fremme livet på marken til glæde for både planter, insekter og fugle. En insektvold kan effektivt bryde den dyrkede marks ensformighed. Samtidig kan en insektvold være levested for nyttedyr, som kan medvirke til at holde antallet af skadedyr nede i den omgivende mark.

Hvem er det godt for?

Mange leddyr foretrækker tørre og varme levesteder for eksempel biller og edderkopper. En del bestøvende insekter, eksempelvis humlebier og enlige bier, etablerer gerne ynglehuller på sydvendte jordflader eller i store gamle græstuer. Gamle musehuller er gode kandidater til humlebiernes reder. Og mange insekter graver sig ned og overvintrer i uforstyrret græstørv eller jord. smådyr som vil have gavn af tiltaget, vil være løbebiller, edderkopper, vilde bier, græshopper og en række sommerfugle, hvis larver kan udvikle sig i langt uklippet græs eksempelvis arter af randøje. Når insekterne trives på volden, betyder det også, at der er gode fødesøgningsmuligheder for fugle, hvor insekter udgør en vigtig proteinrig fødekilde for de fleste arter især i yngletiden.

Overdrevsløber – en af Danmarks sjældne varmeelskende løbebiller. Den foretrækker en åben jordbund med sparsom plantevækst og gerne sydvendt, som bliver bagt varm af solen. Foto: Morten D.D. Hansen.

Hvordan laver man det?

En insektvold kan etableres ved at pløje jord op i en vold fra begge sider. Volden bør have en mindstehøjde over omgivelserne på 0,5-1 meter, så man sikrer, at volden bliver tør og varm. Der må ikke være dybe furer omkring volden, hvor kyllingerne kan dratte ned uden at kunne komme op igen. Volden vil ofte være tilplantet med en frøblanding for at hæmme ukrudtet og fremme en strukturrig vegetation. Det er vigtigt ikke at så for tæt for at give plads til bare pletter til varmeelskende arter. Man kan slå to fluer med et smæk ved at så blomstrende urter, som kan fungere som nektarressurser for bier og sommerfugle gennem sommeren (se [humlebihave](#)). Volden bør ikke sprøjtes med pesticider.

Hvordan kan man se, at det virker?

En god insektvold er varm og tør om sommeren, når markens tætte afgrøde gør jorden kold og skygget. Og insektvolden har masser af vegetation og struktur, når marken ligger bar og nypløjet. Når insektvolden virker optimalt, vil det myldre og summe af liv omkring volden. Blomstrende urter vil tiltrække bier, sommerfugle og svirrefluer, og vegetationen vil tiltrække biller, edderkopper og græshopper. Nogle arter kan høres, mens andre måske først opdages, hvis man sætter sig stille ned og kigger efter. Det kræver gode sanser og en del tålmodighed at opdage bier og hvepses redehuller. Insektvolden kan fungere som hønseskjul, hvis der er partier med tæt vegetation og vissent græs til redebygning, men hvis den skal være til glæde for andre arter, skal der også helst være blomstrende urter og partier med lav og åben vegetation.

Humlebihave (Nektarstribе)

Hvad er det?

En humlebihave er en bevoksning med blomstrende urter gennem hele vækstsæsonen, som ikke sprøjtes. Humlebihaven er beslægtet med [urtestribe](#), men i humlebihaven behøver urterne ikke være vilde danske planter - det kan godt være kulturplanter.

Blomstrende honningurt, som står så åbent, at der også er plads til vilde planter. Foto: Jørn Pagh Bertelsen.

Hvad er formålet?

Mange af de bestøvende insekter er stærkt truede arter i Danmark. Bier og sommerfugle har svært ved at finde blomster med pollen og nektar i sommerhalvåret. Knapheden på blomster gælder især sent på sommeren, når rapsen, piletræerne og de levende hegns tjørn, roser, slåen, æbler og kirsebær er afblomstret. I korte perioder, når græsmarken eller rapsmarken blomstrer med kløver, mælkebøtter eller raps, er der masser af mad, men kort tid efter er der ikke længere noget at finde, og så sulter de vilde bier. Man kan også bruge humlebihaven som prydhave og selv høste afskårne blomster fra haven.

Hvem er det godt for?

Vi har mere end 250 arter af vilde bier i Danmark og mere end 1000 arter af dag- og natsommerfugle. Dertil kommer et stort antal svirrefluer, andre fluer og biller, som også søger føde i blomsterne. De fleste arter er nyttedyr, som enten bestøver vilde planter og afgrøder, eller æder skadedyr som eksempelvis bladlus.

Kejserkåbe og dagpåfugleøje søger nektar i Hjortetrøst. Foto: Rasmus Ejrnæs

Hvordan laver man det?

Den bedste humlebihave finder man på eksisterende naturarealer i kanterne af markerne – fx på en gravhøj, i et skovbryn eller på en lille tør skrænt. Her findes en række hjemmehørende plantearter, som er gode for bestøverne, og ofte vil der også være samfund af bier og andre bestøvere til stede allerede. Er man så heldigt stillet, gælder det om at understøtte biotopen ved at sørge for at få slået hø på arealet omkring første juni for at forlænge sommerens blomstring og undgå at området gror til i græsser og buske. Græsning er også en mulighed, men den må ikke være hård om sommeren, for så er der ingen blomster til bierne. Ofte vil man dog skulle starte fra bar bund, og så gælder det om at lave en god jordbehandling for at undgå, at kulturgræsser og kvik overtager humlebihaven, og undertrykker blomsterne. Siden udsås frø af blomster. Blomsterne behøver ikke at være hjemmehørende, men det er vigtigt, at der er mange slags med forskellige blomstringstidspunkter. Hjemmehørende arter har den fordel, at de også kan understøtte andre insekter, fx kræver mange sommerfugle bestemte plantearter. Gode hjemmehørende arter er fx mælkebøtte, merian, blåhat, slangehoved, rød-kløver, bugtet kløver, hjortetrøst og vild gulerod. Blandt kulturplanterne finder vi fx honningurt, hjulkrone, citronmelisse, morgenfrue, kartebolle, stokrose, lucerne og tidselkugle. Agertidsel er også fin, men næppe velkommen hos landmanden! Brombær er også god – den har sen og længevarende blomstring, og passer sig selv. Og så kan man nyde bærrerne. Hvis man laver haven med flerårige arter, kan de blomstre igen året efter, og man behøver ikke så på ny. Mange blomster vil have fordel af 1-2 årlige høslæt – fx 1. juni og 1.

september. Det er en god idé at lade en andel af arealet stå uslået ved slåning, så man ikke fjerner alle blomster på samme tid. Ved slåning kan man også holde eventuelle ukrudtsarter lidt i ave og begrænse deres frøspredning. Det afslåede materiale skal fjernes for at sikre lys til små planter og jordlevende insekter. Humlebihaven kan med fordel kombineres med en insektvold, stenbunke eller veterantræer, hvor bierne kan have deres redesteder. Sprøjtning med pesticider i nærheden af blomster og redesteder bør undgås for enhver pris, da bierne er meget følsomme over for sprøjtegifte. Levende hegn eller krat med blomstrende buske og træer som slåen, rose, tjørn, fuglekirsebær, pil og lind er gode at have i nærheden, da de kan supplere humlebihaven gennem foråret.

Hvordan kan man se, at det virker?

Når det summer af bier og humlebier, så er det lykkedes. Man kan også se, om der vedvarende er blomster i humlebihaven, det er et godt tegn.

Urtestribe

Hvad er det?

En urtestribe er et areal med forskellige hjemmehørende urter, som får lov at blomstre og sætte frø, og som ikke sprøjtes eller gødskes. Urter dækker både over græsser og bredbladede urter. Urtestriben har på trods af navnet ikke en bestemt form. Det kan både være en stribe langs et hegn eller en vej, og det kan være et ukurant hjørne af marken med vilde planter.

Hvad er formålet?

En af de største ændringer i agerlandet de sidste 100 år er, at græslandets plantearter er forsvundet som følge af gødskning, pløjning og ukrudtsbekæmpelse. Formålet med urtestriben er at skabe leveduligheder for de mange vilde planter, som ikke trives i agerlandet i dag og de mange arter af insekter, som kun kan leve på og af bestemte vilde plantearter.

Hvem er det godt for?

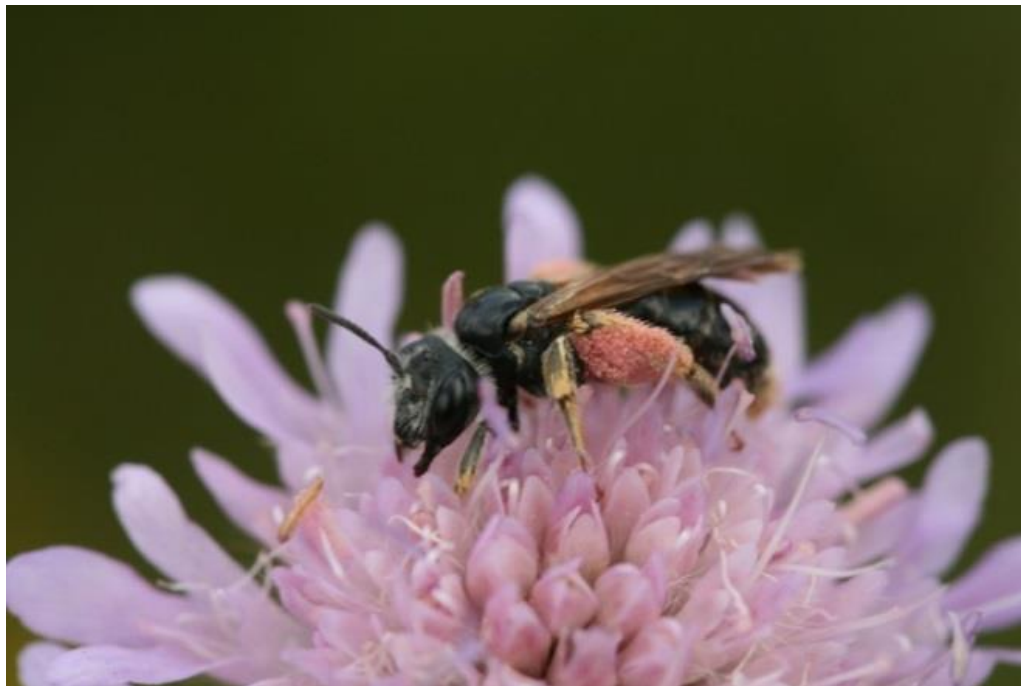
Mange af vores sommerfugle er kræsne i deres fødevalg. Som voksne sommerfugle kan de søge nektar i mange slags blomster, men som larver er mange arter knyttet til nogle bestemte planter. Ildfuglene foretrækker rødknæ og syre, perlemorssommerfuglene er knyttet til violer og stedmoderblomster, okkergul pletvinge lever på lancet-vejbred, og blandt blåfugle og køllesværmere lever mange arter på ærteblomstrede som almindelig kællingetand, muse-vikke, rundbælg og rødkløver. Tilsvarende specialiseringer kan man finde hos mange af vores enlige bier, som kun kan bestøve bestemte plantearter. Endelig er mange bladlus, bladbiller, galhvepse, galmyg m.fl. specialiserede til at leve på forskellige plantearter.

Okkergul pletvinges larver lever på lancet-vejbred. Her søger den nektar i pomerans-høgeurt. Foto: Morten D.D. Hansen.

Hvordan laver man det?

Det bedste resultat opnås ved at udnytte eksisterende vegetation på små skrænter, bakker eller våde lavninger, som ikke har været under plov og stadigvæk har rester af eng- eller overdrevsvegetation. Ved ekstensiv græsning eller 1-2 årlige høslæt kan man give de langsomt voksende urter bedre livsmuligheder og sikre, at de kommer til blomstring om sommeren.

Blåhat-jordbi kan kun leve af at bestøve blåhat

Foto: Morten D. D. Hansen

Hvis man skal starte fra bar bund, er det bedste udgangspunkt blottet jord, enten fra stubmark efter høst af en afgrøde eller efter en jordbehandling. Det duer ikke, hvis der er udsået kulturgræsser, så vil urterne ikke kunne etablere sig. Urtestriben er lettest at få til at lykkes på et areal, som har en lav planteproduktion, på grund af sandet eller stenet jordbund eller stor solindstråling og udtørring. Etableringen foregår bedst i august-september, som er det tidspunkt, hvor de fleste vilde plantearter smider deres frø. Nogle steder kan urtestriben etableres op og ned af eksisterende naturarealer, hvor man kan opnå en naturlig kolonisering af arter fra naboarealerne. Man kan fremskynde den naturlige kolonisering ved at slå hø med frø på naturområdet og sprede dette hø ud, hvor urtestriben skal etableres. Hvis der ikke er naboarealer med en artsrig, lysåben flora, kan man i stedet udså en frøblanding med hjemmehørende arter. Gode arter er fx knopurter, kommen, merian, hjortetrøst, musevikke, kællingetand, rundbælg, lancet-vejbred, slangehoved, blåhat, almindelig syre, hvid okseøje, nældebladet klokke, gul snerre, almindelig gyldenris. Der er normalt ikke grund til at udså græsser, da disse er så rigeligt til stede i vores landskab i forvejen. Man kan med fordel udså tyndt, og skal så regne med, at det tager lidt tid, før der dannes et tæt plantedække. Dette er kun en fordel, da det skaber en varieret struktur i området og mulighed for, at andre hjemmehørende arter kan kolonisere området. De fleste hjemmehørende plantearter er følsomme over for hård konkurrence, og derfor vil det være en

fordel med 1-2 årlige høslæt med fraførsel af materialet, i hvert fald så længe der er en kraftig plantevækst i området. Man får den bedste urtestribe, hvis man etablerer den som en permanent struktur. Mange insekter overvintrer, og er længe om at opbygge levedygtige bestande, så en kortlivet urtestribe risikerer at trække dyr til, som udryddes igen, når urtestriben nedlægges. Urtestriber kan med fordel kombineres med eksempelvis markveje og alléer, hvor der i forvejen er en vedvarende struktur og let adgang til at tage høslæt på urtestriben. En urtestribe på hver side af en allé med spredte lindetræer eller piletræer og måske et par små krat med tjørn, rose og vildæble, så bliver det ikke meget bedre for biodiversiteten!

Hvordan kan man se, at det virker?

Urtestriben virker efter hensigten, når der er etableret en artsrig vegetation med en varieret struktur i form af tæthed og højde. Det er et dårligt tegn hvis urtestriben bliver domineret af nogle få konkurrencesterke arter.

Stillits-brak

Hvad er det?

Stillits-brak er et areal med fortrinsvis vilde plantearter, som ikke sprøjtes, slås eller høstes, men får lov at udvikle modne frø.

Hvad er formålet?

Ved dyrkning af jorden fremavles en rig enårig afgrøde af frø (korn, majs, raps), som høstes. Selvom der kan være et vist spild af frø på jorden, vil disse spildfrø kun komme en mindre del af faunaen til gode i en kort periode. Formålet med etablering af stillits-brak er at sikre en varieret forsyning med frø af forskellig slags gennem sensommer, efterår og vinter.

Stillits tager for sig af de modne frø fra en tidsel. Foto: Morten D.D. Hansen.

Hvem er det godt for?

Frø er en rig energikilde, og mange arter af dyr har specialiseret sig i at æde frø. Det gælder bl.a. fugle, småpattedyr, frøtæger og snudebiller. Hvis stillits-brak overvintrer, kan det fungere som hønseskjul i det efterfølgende år. Især hvis plantedækket ikke er alt for tæt.

Hvordan laver man det?

Dette tiltag etableres ganske enkelt ved braklægning og overvintring med frøstandere, uden sprøjtning og slåning. På lette jorder kan stillits-brak samtidig fungere som hønseskjul i det efterfølgende forår. Stillits-brakken kan godt etableres på den naturlige frøpulje, men man kan også supplere ved at udså

arter med en rigelig frøproduktion. Det er ikke mindst plantearter med store frø som tidsler, burrer, knopurter, mælde/gåseurt, rubladede, skærmpflanter mv., som fuglene kan have glæde af, men der kan også være indblanding af afgrøder som fx havre, solsikker eller ærter. Hvis der udsås, kan det være en god idé at så tyndt for at fremme variationen i de plantearter, som vokser op, og sætter frø.

Hvordan kan man se, at det virker?

En rig frøsætning af forskellige vilde plantearter er tegn på at tiltaget virker. Et rigt dyreliv med små biller i blomsterstandene, frøædende fugle, aktive mus på jorden og lejlighedsvis besøg af rovfugle er også gode tegn.

Tornekrat

Hvad er det?

Tornekrat er et område med hjemmehørende buske, som får lov til at vokse vildt uden anden indblanding end den nødvendige ydre beskæring.

Hvad er formålet?

Formålet er at give plads til et uforstyrret levested, hvor der er plads og tid til, at buske og træer kan vokse frem og danne helt andre levesteder på grund af vegetationens struktur og jordbundens uforstyrrelighed.

Hvem er det godt for?

Tornekrattet leverer blomster om foråret, insekter om sommeren, redepladser til ynglende småfugle og skjul og dække for større pattedyr som hjortevildt, ræv eller grævling. Samtidig modnes en skovlignende muldbund under vedplanterne, som er et levested for smådyr og svampe, som ikke trives i pløjejorden og heller ikke i forstligt intensive plantager. Mange af de hjemmehørende buske og træer er vigtige levesteder i sig selv, tjørn og pil er eksempelvis to af de danske planteslægter med flest tilknyttede insektarter.

Hvordan laver man det?

Tornekrat laver nærmest sig selv. I naturen vokser tornekrat især frem under store dyrs græsning, hvor alle planter uden torne bliver bidt tilbage. Til sidst holder kun tjørn, slåen, ene, skovæble, roser og brombær stand og kommer til at danne sammenhængende krat. Krattet kan også vokse ud fra et eksisterende skovbryn. Hvis der ikke er buske i nærheden, kan man starte tornekrattet ved at sætte spredte hjemmehørende buske og træer: Tjørn, rose, skovæble, elm, fuglekirsebær, røn og brombær. Det er en god idé at anlægge tornekrattet på utilgængelige dele af markerne. En skrænt eller et hjørne som er svær at pløje, eller en udsigt man gerne vil være fri for. I modsætning til mange af de øvrige tiltag er tornekrattet et mangeårigt tiltag. Vær opmærksom på, at arealer over 0,3 ha, der bliver udlagt og

med tiden gror til, skal anmeldes til kommunen som anlæggelse af natur. Ellers vil arealet være omfattet af rydningspligten, hvor der ikke må være træer og buske, der er mere end 5 år gamle.

Hvordan kan man se, at det virker?

Tiltaget virker, hvis det summer af insekter og fuglefløjt i maj, myldrer af liv i jordbunden under buskene i september-oktober, og drosler, stære og sjaggere kigger forbi sidst på året for at fouragere på efterårets frugter og bær.

Stævningskov

Hvad er det?

En stævningskov er et område med buske og træer, hvor hovedparten af vedplanterne stævnes med års mellemrum, således at der med tiden opstår en blanding af skov, eng og græsland.

Hvad er formålet?

Formålet med en stævningskov som levested er at kombinere det bedste fra alle verdener. Træer, buske og lysåbne områder med blomstrende urter. Varierede lys og fugtighedsforhold og et mere uforstyrret og varieret miljø end på de dyrkede marker.

Hvem er det godt for?

Stævningsskovens forskellige udviklingsstadier kan tilgodesse mange forskellige arter. Efter stævning vil der være masser af lys og blomstrende urter til bestøvende insekter. Efterhånden som vedplanterne vokser til, vil miljøet blive mere skygget, og buskene vil overtage rollen som leverandører af blomster, frugter og frø. Arealet pløjes ikke, og derfor vil der være rige muligheder for overvintring og skjul for pattedyr, padder, krybdyr og hvirvelløse dyr.

Stævningsskovens værdi afhænger meget af, hvor intensivt den dyrkes. Størst værdi får stævningsskoven, hvis den består af forskellige hjemmehørende vedplanter, har en lang omdriftstid, dyrkes uden gødning og pesticider, og hvis man efterlader enkelte overstandere ved stævningen. Stævningsskovenes lyse og beskyttede levesteder har været vigtige for skovenes sommerfuglefauna, hvoraf mange arter desværre er forsvundet helt fra Danmark.

Ekstensivt drevet pileskov med indvandring af mangeløv.

Foto: Rasmus Ejrnæs

Hvordan laver man det?

Mange hjemmehørende træer og buske tåler stævning – eksempelvis hassel, elm, bævreasp, ask, eg, pil, æble, rose, tjørn og slåen. Derfor vil man ofte kunne starte en stævningskov ud fra en eksisterende bevoksning. Man kan dog også starte den fra bar mark ved at plante vedplanter. Vil man skabe god natur fra en næringsrig pløjemark, er stævningsdrift interessant, fordi vedplanterne kan undertrykke konkurrencesterke urter, heriblandt ukrudtsarter, og fjernelsen af biomasse ved høst kan medvirke til at føre næringsstoffer væk fra området. Moderne danske stævningsskove er næsten alle bevoksninger med meget kort omdriftstid, plantet til produktion af biomasse ved brug af hurtigt voksende kloner af udenlandske arter af pil og poppel. Fordelen ved denne model er at man kan producere meget biomasse på kort tid. Ulempen er, at man mister muligheden for at udvikle et artsrigt levested, hvis man kun optimerer på produktionen. Og så kræver den intensive produktionsform også et større input i form af maskiner, løntimer og hjælpestoffer. Hvis man går i den helt modsatte grøft af intensive monokulturer, kan man plante en blanding af pil, bævreasp, hassel og enkelte solitære eller rækkestillede overstandere af eg, ask og lind. Med tiden vil der indvandre andre buske. Denne stævningskov vil så kunne stævnes hvert 10. eller 20. år, og hvis man lader enkelte store overstandere stå tilbage og eventuelt en række buske i kanten, vil man med tiden kunne udvikle en ekstensiv biomasseproduktion samtidig med et utroligt attraktivt levested for mange truede arter i vore dages landskaber. Denne stævningsform kan varieres på mange måder. Efter stævning kan græssende dyr lukkes ind på arealet for at skabe variation. Man kan også styne træerne i stedet for at stævne dem – altså skære topgrene af og bevare hovedstammen. På den måde vil der med tiden udvikles hovedstammer med hulheder (se [veterantræ](#)).

Gammel naturskov drevet som stævningskov. Foto: Jacob Heilmann-Clausen.

Hvordan kan man se, at det virker?

Den gode stævningskov vil indeholde mange forskellige vedplanter og en blanding af urter fra eng, skov og græsland. Der vil være forskelle i lysmængden, og der vil være skovklima sammenlignet med de åbne marker uden for stævningskoven. Med tiden vil den gode stævningskov rumme alle successionsstadier fra helt lysåben til helt skygget og alle kulstofkilder fra urter og buske til frodig muldbund og træer med gammel bark og hulheder.

Veterantræ

Hvad er det?

Et veterantræ er et gammelt og ofte hult træ, hvor der er plads til at en ugle, allike, huldue eller flagermus kan bygge rede eller overvintre. Der behøver ikke være en beboet rede i træet, det kan også bare være at hulrummet i træet er beboet af biller og svampe. En stor død stamme tæller også som veterantræ, selvom den mest er til glæde for biller, svampe og spætter. Løvtræer er mere værd som veterantræer end nåletræer, men gamle nåletræer giver også liv.

Hvad er formålet?

Hule træer og døde stammer optager ikke meget plads i agerlandet, men tilbyder en mængde forskellige levesteder som ikke findes andre steder i agerlandet. Nogle af de arter som er knyttet til gamle træer er i dag truede.

Hvem er det godt for?

Gamle, hule veterantræer er godt levesteder for blandt andet ugler, flagermus, biller, svampe, laver og mosser. Særlig værdifuldt er træet, hvis det stadigvæk er levende, fordi levestedet så får en længere livslængde og fordi træets levende dele også er levested for arter. Sådanne svækkede træer kaldes også veterantræer, og hører til de levesteder i Danmark, som har flest tilknyttede vilde arter. Mange fuglearter får gavn af de biller og andre insekter, som udvikles i det døde træ.

Veteran-egetræ i levende hegn. Foto: Rasmus Ejrnæs

Hvordan laver man det?

Først og fremmest handler det om at beskytte gamle træer. Træet skal holdes i live, så længe som muligt, og eventuel risiko for nedfaldende grene skal håndteres med besindelse uden at fælde hovedstammen. Beskæring af store træer kan dels være en metode til at undgå nedfaldne grene, men det kan også fremskynde dannelsen af hulheder. I mange år var de stynede popler og piletræer langs vejene næsten alle hule indeni og således rige levesteder, men nu er de næsten alle forsvundet. Veterantræet er særligt værdifuldt, hvis det står solbeskinnet, og forekommer i tilknytning til vådområder, skovbryn og blomstrende hegn og urtestriber. Gamle solitære træer midt på marken er dog også værdifulde. Selv efter at træet er dødt, kan hovedstammen være værdifuldt levested i mange år, hvis den får lov at blive stående eller eventuelt lægges ned som mad til nedbryderfødekæden.

En gammel stamme har fået lov at blive liggende til naturlig nedbrydning. Foto: Jørn Pagh Bertelsen

Hvordan kan man se, at det virker?

Hvis træet er gammelt og hult eller stammen er død og under nedbrydning, så virker det!

Ormegård

Hvad er det?

En ormegård er en bunke med plantedele, som får lov at ligge, så den kan blive omsat til muld af svampe og jordbundsdyr. En ormegård kan eksempelvis være en kompostbunke, en kvasdyngge, en markstak eller en bunke rådnende halm.

Hvad er formålet?

At forsyne nedbryderfødekæden med mad og overvintringsmuligheder i et agerland, hvor hovedparten af det døde plantemateriale høstes eller pløjes ned.

Hvem er det godt for?

En ormegård er mad og levested til regnorm, svampe, små jordbundsdyr, biller, edderkopper, snegle, fugle, pindsvin, padder og mange flere. Hvis ormegården er tilstrækkelig stor, kan temperaturen i sommerhalvåret blive højere end omgivelserne på grund af den varme, som frigives ved bakteriernes nedbrydning. Det kan gøre ormegården attraktiv for eksempelvis snog, som lettere kan få udruget sine æg i den varme ormegård. Om vinteren kan ormegården være frostfrit overvintringssted for eksempelvis pindsvin, salamandre, frøer, vilde bier og jordbundsdyr.

En lille bunke planterester nedbrydes naturligt. Foto: Rasmus Ejrnæs

Hvordan laver man det?

En ormegård laves ved at samle døde plantedele i form af gammelt høg og halm, møg, afklippede grene og lignende i en bunke, gerne i tilknytning til den varme side af et levende hegn eller skovbryn. Ormegården skal ligge vinteren over, og skal den flyttes, er det bedste tidspunkt tidligt på efteråret. Ormegården må gerne indeholde møg, som er et meget rigt levested for dyr og svampe, men vær opmærksom på, at der er skrappe miljøregler for uoverdækkede møgbunker på landbrugsbedrifter.

Hvordan kan man se, at det virker?

Når ormegården synker sammen, er det fordi, maden er blevet omsat af nedbryderfødekæden og omdannet til frodig muld. Man vil også kunne se småfugle omkring ormegården, som søger føde. Hvis der er møg i ormegården, vil man kunne se en række forskellige svampearter sætte frugtlegemer, efter det har regnet.

Krybdyrsti

Hvad er det?

En krybdyrsti er en strækning med varm, tør og gruset jordbund, hvor de vekselvarme krybdyr kan solbade. Typisk vil det være et lille område med bar jord eller åben vegetation på en sydvendt skråning og meget gerne i tilknytning til permanent udyrket natur i dige, hegn, markskel eller skovbryn.

Hvad er formålet?

Formålet er at skabe små områder midt i markernes høje skygge, som er fri for planter eller har en meget åben vegetation, så solen kan opvarme jorden. Områderne skal vende mod øst, syd og vest for at være solbeskinnede i løbet af dagen.

Markfirben var engang et almindeligt dyr på marker, men vegetationen er blevet for høj og tæt, og der mangler egnede redesteder. Foto: Morten D. D. Hansen

Hvem er det godt for?

Små varme pletter er foretrukne steder til redebygning, solbadning og fødesøgning for en lang række smådyr: Firben, hugorm, snog, løbebiller, sandspringere, myrer, jordbier, vejebier, humlebier, gravehvepse og mange flere.

Hvordan laver man det?

En krybdyrsti kan eksempelvis være en sandet eller gruset markvej eller trampesti, som holdes åben af færdsel og slid. Det kan også være en meget tør og varm lille skrænt, hvor afgrøden ikke trives. Endelig kan man lave en krybdyrsti ved at skrabe muldlaget af på en tør, sydvendt skrænt, gerne i tilknytning til

gamle diger, hegn eller stenkuber. Muldlaget kan skrubes op til et jorddige, så får man samtidig en insektvold. En krybdyrsti behøver ikke at have stor udstrækning – 10-100 m² er fint, så hellere flere af den slags små pletter fordelt omkring i landskabet. De skal helst ligge i tilknytning til andre udyrkede biotoper, så de varmeelskende arter har et sted at kolonisere krybdyrstien fra, og har mulighed for at få dækket forskellige behov på forskellige årstider.

Hvordan kan man se, at det virker?

Hvis det lykkes at holde overfladen med bare pletter og lav vegetation, så er det tilstrækkeligt varmt og tørt til at fungere som krybdyrsti.

Hønseskjul

Hvad er det?

Et hønseskjul er et område i agerlandet med flerårig urtevegetation, som giver skjul for hønsfugle som agerhøne og vagtel. Vegetationen skal have en vis højde, men skal samtidig være åben og varieret i strukturen. En tæt og skyggende vegetation bliver alt for kold og fugtig til at fungere som hønseskjul.

Hvad er formålet?

Formålet er at sikre optimale vilkår for hønsfuglenes redebygning. I perioder af afgrødernes vækst, er der ingen dækning i agerlandet, og når der så er dækning, mangler der gode muligheder for fødesøgning og varme.

Agerhøns skjuler sig i vegetationen, og bygger reden af vissent græs.

Foto: Jørn Pagh Bertelsen.

Hvem er det godt for?

I første omgang giver hønseskjulet dækning til hønsfuglene, men dækning i høj vegetation har også betydning for småpattedyr som markmus, rødmus og halsbåndsmus, som gerne undgår at færdes på store flader uden dækning for rovfugle. Hønseskjulets flerårige vegetation giver også gode levemuligheder for leddyr som biller og edderkopper, arter der samtidig bliver en vigtig fødekilde for hønsfuglene i ynglesæsonen.

Hvordan laver man det?

Et idéelt hønseskjul er flerårig vegetation eller i hvert fald overvintrende vegetation i form af fx en stribe braklagt stubmark, en insektvold eller lignende. Det er optimalt, hvis der er partier med tæt vegetation og vissent græs til redebygning, men dette kommer som regel af sig selv, hvis man lader vegetationen gro. Hønseskjulet kan mange steder etableres ved fremspiring fra den naturlige frøpulje, og hvis man ønsker at supplere med udsåning til andre formål (humlebihave, urtestribe, stillitsbrak), så gælder det om ikke at så for tæt, hvis det skal blive et godt hønseskjul. Nogle steder vil et høslæt på arealet i sensommeren også kunne hjælpe til, at vegetationen bliver varieret og åben i det efterfølgende forår. Etablering af hønseskjulet i efteråret vil også kunne medvirke til, at vegetationen ikke er for tæt i det efterfølgende forår/sommer.

Hvordan kan man se, at det virker?

Hønseskjul skulle gerne tiltrække ynglende agerhøns eller vagtler. Samtidig vil hønseskjulet i perioder af året være attraktivt for andre fødesøgende fugle og pattedyr i kraft af at grønne skud, blomster og frø er tilgængelige på andre tidspunkter af året end på de dyrkede marker. Hvis hønseskjulet virker, vil der være et rigt dyreliv i forårsmånederne.

Stendyngge

Hvad er det?

En stendyngge er marksten placeret solbeskinnet i en bunke eller et dige.

Hvad er formålet?

Formålet er at etablere et permanent levested for arter, som trives på og mellem sten uden tæt og høj vegetation.

Gamle stendiger har ofte en rig flora af laver i forskellige farver.

Foto: Nanna Pil Strandberg.

Hvem er det godt for?

I et næringsrigt marklandskab kan en stor stendyngge tilbyde solbeskinnede overflader uden tæt plantevækst. Det er godt for mosser, laver og varmeelskende smådyr som firben og snog. Samtidig er stendyngen et godt sted for mange arters overvintring. Især hvis stenene med tiden bliver bevokset med gamle mospuder, hvorunder bier og hvepse kan overvintre. Laver som vokser på sten mangler levesteder i et næringspræget landskab uden græsning, hvor kampesten overvokses og skygges af høje urter.

*En stendynge har også værdi selvom stenene ligger i en rodebunke. Bare de er solbeskinnede.
Foto: Jørn Pagh Bertelsen.*

Hvordan laver man det?

En stendynge vil man typisk etablere ved at samle sten fra markerne og placere dem på et sted, eventuelt gennem en længere periode. Man kan også bruge indsamlede eller indkøbte sten til at bygge et stendige. Det vigtigste er, at der er sten nok til at få højde på dyngen/diget, så stenene kommer fri af den omgivende vegetation. Det er optimalt hvis stenene ligger et varmt og solrigt sted, gerne med læ. Stendynge mister værdi som levested, hvis den gror til, og derfor kan det være nødvendigt at slå eller græsse vegetationen omkring stenene. Det sidste er det letteste, men så skal stendynge etableres på et areal som, i det mindste, periodevis anvendes til græsning. Man kan også lægge stenene på en jordvold eller jorddige, så kommer de lettere fri af høj vegetation. Store sten er særligt værdifulde, fordi de ligger fast og sjældent bliver overvokset. Gamle stendiger med mosser og laver kan ikke erstattes af nye stendynger, fordi det tager lang tid at etablere de særlige levesteder, som findes i gamle stendiger.

Hvordan kan man se, at det virker?

Hvis stendyngen har en højde på minimum 1 meter, er fri for skyggende vegetation, og ligger varmt og solrigt, så skal den nok fungere som levested. Forekomst af salamandre, mark-firben, gamle mospuder og laver på de største sten er gode tegn på en fungerende stendynge.

Lærkeplet

Hvad er det?

En lærkeplet er et tørt område af marken med en meget åben vegetationsstruktur.

Hvad er formålet?

Formålet er at bryde den ensartede og tætte afgrøde op, så der bliver varme og åbne områder, hvor sanglærken let kan søge føde blandt de overfladeaktive insekter i ynglesæsonen.

Hvem er det godt for?

Lærkepletten er god for sanglærken, men også for andre fugle, som søger føde i agerlandets åbne pletter med lav vegetation – fx bomlærke, gulspurv, agerhøne m.fl. Desuden er lærkepletten jo et fint levested for fuglenes byttedyr: Varmeelskende biller og edderkopper.

Spontan lærkeplet efter sen frost. Foto: Rasmus Ejrnæs

Hvordan laver man det?

Lærkepletten etableres ved at undlade at så, gødske og sprøjte i små pletter i den jordbehandlede mark. Man kan med fordel vælge partier af marken med et ringe dyrkningspotentiale for at undgå en tæt opvækst af flerårigt rodukrudt. I nogle år kommer lærkepletterne nærmest af sig selv i form af frostskeer eller tørkeskeer på udsatte bakketoppe. Sådanne år kan man blot undlade at efterså i lærkepletterne og spare gødning og sprøjtemidler disse steder. Lærkepletter er et af de tiltag, som med fordel kan etableres i god afstand fra levende hegn for at undgå prædation af lærkerne fra rovfugle og kragefugle knyttet til udkigsposter i træer og buske.

Hvordan kan man se, at det virker?

Kig efter lærker og lærkereder! Og se efter, om vegetationen stadigvæk er åben og lav midt i juni måned.

Markvildtstribe

Hvad er det?

En markvildtstribe er et kombinationstiltag, hvor flere af de ovennævnte tiltag lokaliseres samme sted, som parallelle, lineære strukturer. En markvildtstribe kombinerer typisk haregrønning, humlebihave, insektvold, lærkeplet, men kan også, afhængig af de lokale forhold og anlæggelsen, indeholde urtestribe, vibelavning, hønseskiul og krybdyrsti. Som mange af de andre biotoper så har markvildtstriben også en parallel i det gammeldags landbrugslandskab. Den grusede markvej med åbent sand, lav midterrabat, blomstrende vejkanter og spredte kampesten, buske eller træer er jo netop sådan en markvildtstribe. En god gammel markvej er vanskelig at matche på naturkvalitet, men netop der hvor markvejene og variationen i landskabet mangler, kan det være relevant at etablere en markvildtstribe.

Kombination af vildtstribe, græsstribe og barjordsstribe.

Foto: Cammi Aalund Karlslund.

Hvad er formålet?

Formålet med at kombinere de forskellige biotoper i et tiltag er først og fremmest, at mange af agerlandets dyr har glæde af forskellige biotoper på forskellige tidspunkter eller til forskellige formål. Reden bygges i én biotop, mens føde søges i en anden biotop. Eller larven udvikles på én plante, mens det voksne insekt søger pollen og nektar i andre planter. Eller insektrige biotoper opsøges i ynglesæsonen, mens områder med spildfrø opsøges i efteråret.

Hvem er det godt for?

Markvildtstripen er specialdesignet til agerhøne og hare, som netop kræver forskellige biotoper til rede, yngelpleje, fødesøgning osv. Men markvildtstripen vil også, i kraft af de forskellige forstyrrelsesregimer og frøblandinger, tilgodese forskellige plantearter og smådyr med vidt forskellige levestedskrav.

Hvordan kan man se, at det virker?

Markvildtstripen virker, hvis det er lykkedes at skabe variation og tilbyde levesteder i perioder, hvor marken ligger bar eller står som en grøn mur. Målet med markvildtstripen er altså en god forsyning gennem året med friske grønne skud, urter som blomstrer og sætter frø, en variation af forskellige plantearter, vegetation som giver dækning og områder med sparsom vegetation og varm jordbund.